

# KOŚCIÓŁ KATOLICKI W POLSCE W HOŁDZIE MIKOŁAJOWI KOPERNIKOWI Z OKAZJI 500-NEJ ROCZNICY JEGO URODZIN

**Treść:** Wstęp. — 1. Uroczystości Kopernikowskie w poszczególnych diecezjach (w porządku alfabetycznym), 2. Akeje specjalne. — Zakończenie — *Zusammenfassung*.

## WSTĘP

Od dnia 19 lutego 1973 r. do 19 lutego 1974 r. cały świat cywilizowany, a szczególnie Polska, uroczyście obchodził jubileusz 500-lecia urodzin naszego genialnego astronoma Mikołaja Kopernika. Do powszechnych hołdów włączył się także Kościół katolicki i oddał mu cześć jako swojemu wiernemu synowi i kanonikowi Warmińskiej Kapituły Katedralnej we Fromborku. Jego pamięć uczcił i Ojciec św. Paweł VI specjalnym pismem z dnia 23 stycznia 1973 r., skierowanym do Księdza Prymasa Polski, w którym stwierdzał: „Gdy dziś Kopernik jest wysławiany jako złoty promień wśród społeczności uczonych, my nadto widzimy w nim męża duchownego, tym więcej, że zdołał on zespolić w sobie w sposób skuteczny przedziwnym węzłem wiarę i wiedzę”.

Szczególnie Kościół katolicki w Polsce uczcił Mikołaja Kopernika, bo „ukochał on Warmię i Ojczyznę swoją Polskę, opromieniając ją nieśmiertelną chwałą”. W Liście pasterskim, który był odczytany z ambon 17 czerwca 1973 r., Biskupi polscy nawiązali do słów naszego astronoma: „dążeniem człowieka jest szukanie we wszystkim prawdy” i wezwali wiernych, aby w życiu kierowali się prawdą, która nigdy nie sprzeciwia się wierze, „sprawy bowiem świeckie i sprawy wiary wywodzą swój początek od tego samego Boga”. Dlatego Kopernik był mężem wielkiej nauki, ale też i głębokiej wiary i wiernym synem Kościoła katolickiego. Słusznie więc Kościół katolicki w Polsce starał się jak najlepiej uczcić Mikołaja Kopernika na miarę swoich możliwości.

Centralnym uroczystościom kościelnym w Polsce patronował Komitet Kopernikowski, powołany przez Konferencję Episkopatu dnia 25 stycznia 1973 r., w składzie: kard. Karol Wojtyła przewodniczący, biskupi: Józef Drzazga, Lech Kaczmarek, Jan Pietraszko, Zygfryd Kowalski, Kazimierz Majdański, Zbigniew Kraszewski i Jan Oblak oraz profesorowie: ks. Marian Rechowicz, Adam Vetulani, Stefan Świeżawski, Mieczysław Markowski, ks. Tadeusz Pawluk i ks. Michał Heller. Na swoim posiedzeniu w dniu 12 stycznia 1974 r. Komitet postanowił sporządzić szczegółowe sprawozdanie ze wszystkich imprez kościelnych ku czci 500-lecia urodzin Kopernika. W tym celu przewodniczący pismem z dnia 17 stycznia 1974 r. zwrócił się do wszystkich Księżów Biskupów Ordynariuszów o nadesłanie potrzebnych relacji do końca miesiąca marca tegoż roku.

W wykonaniu tego polecenia 20 Kurii Biskupich przysłało odpowiedzi, natomiast 7 pominęło je milczeniem, co pozwala wnioskować, że w tych diecezjach nie odbyły się żadne uroczystości Kopernikowskie. Z nadesłanych odpowiedzi wynika, że w 3 innych diecezjach nie uczczono jubileuszu Kopernika. W sumie 10 diecezji nie przeprowadziło żadnej akcji związanej z jubileuszem Kopernika. Są to diecezje: Częstochowska, Drohiczyńska, Gnieźnieńska, Kielecka, Koszalińsko-Kołobrzewska, Łomżyńska, Opolska, Sandomierska, Szczecińsko-Kamieńska i Tarnowska. Należy przypuszczać, że w tych diecezjach odczytano z ambon List Episkopatu Polski o Mikołaju Koperniku w dniu 17 czerwca 1973 roku i rozprawdzono przekazane przez Komisję Katechetyczną materiały do katechez na temat Mikołaja Kopernika.

W 16 diecezjach odbyły się mniej lub więcej uroczyste obchody Kopernikowskie, które przybierały rozmaitą postać. Najbardziej uroczystą formą były akademie. Na pierwszym miejscu należy wymienić akademię ogólnokościelną we Fromborku dnia 17 czerwca 1973 r. Wziął w niej udział Episkopat Polski i goście zagraniczni: kard. Franciszek Koenig z Wiednia, abp Emanuel Clarizio z Rzymu, abp Marian Oblak z Zadaru, bp Władysław Rubin z Rzymu i bp Ludwik Dardani z Bolonii. Byli też obecni członkowie Komitetu Kopernikowskiego i Wyższych Uczelni Katolickich w Polsce. Akademię zagał Ks. Prymas Kard. Stefan Wyszyński. Referaty wygłosili: bp Jan Oblak: *Mikołaj Kopernik — życie i działalność* oraz prof. Stefan Świeżawski: *Myśl chrześcijańska w czasach Kopernika*. Recital organowy wykonał prof. Feliks Rączkowski, recytację pierwszej księgi *O obrotach*, ks. mgr Kazimierz Orzechowski, a śpiewy chóry kościelne Olsztyna, Elbląga i Gdańska.

Po akademii, która miała charakter publicznej sesji Konferencji Episkopatu, uczestnicy zwiedzili ekspozycję Kopernikowską w odnowionym, zabytkowym kapitułarzu, pamiętającym czasy Kopernika. Można było tam oglądać bezcenne rękopisy Kopernika, jakie znajdują się w Archiwum Diecezji Warmińskiej oraz inkuhabuły i rzadkie druki związane z epoką Kopernika, będące własnością Biblioteki Warmińskiego Seminarium Duchownego *Hosianum*. Wystawa ta przetrwała do końca września 1973 r., dostępna dla zwiedzających. Oprócz tego w nawach bocznych bazyliki fromborskiej została rozmieszczona wystawa pt. *Mikołaj Kopernik 1473—1973*, wypożyczona z Biblioteki Uniwersyteckiej KUL. Można ją było zwiedzać do końca sierpnia 1973 roku.

Następnie na placu katedralnym została odprawiona uroczysta suma koncelebrowana przez Biskupów „szlaku Kopernikowskiego” pod przewodnictwem kard. Karola Wojtyły. Słowo Boże wygłosił Ks. Prymas Polski. Po sumie przemówił abp Emanuel Clarizio, przewodniczący Papieskiej Komisji Duszpasterstwa Turystyki i Emigracji.

Centralne uroczystości kościelne miały swoje zakończenie tego samego dnia wieczorem w Olsztynie, mieście ściśle związanym z osobą Kopernika. W konkatedrze św. Jakuba odprawiła się Msza św. celebrowana przez kard. Bolesława Kominka. We Mszy św. wzięli udział Ks. Prymas Polski, kard. Franciszek Koenig, abp Marian Oblak, bp Władysław Rubin i inni. Kazanie wygłosił Ks. Prymas Polski, a po Mszy św. przemówił kard. Koenig.

Z okazji obchodów Kopernikowskich został wydany medal pamiątkowy, na którym obok podobizny Mikołaja Kopernika umieszczono cytat z dzieła *O obrotach*: „Zaprawdę ogromne jest to Boskie arcydzieło Istoty Najlepszego i Największego”. Na awersie jest wizerunek bazyliki fromborskiej i dedykacja: „Kościoł katolicki w Polsce w hołdzie Mikołajowi Kopernikowi”. Projekt medalu opracowała mgr Barbara Romańczuk z Olsztyna.

1. UROCZYSTOŚCI KOPERNIKOWSKIE W POSZCZEGÓLNYCH DIECEZJACH  
(W PORZĄDKU ALFABETYCZNYM)

## Białystok

Na terenie Archidiecezji w Białymstoku zostały przeprowadzone następujące akcje kościelne związane z Rokiem Kopernikowskim: 1. W ramach Diecezjalnego Ośrodka Kształcenia Soborowego ks. dr Witold Pietkun wygłosił do kapłanów 21 lutego 1973 r. wykład *W 500-ną rocznicę urodzin Mikołaja Kopernika*. 2. Na konferencjach dekanalnych w kwietniu 1973 r. przeprowadzono z księżmi konwersatoria na temat *Nieomyślności Kościoła i wolności religijnej na tle sprawy Kopernika*. 3. Seminarium Duchowne zorganizowało otwartą sesję naukową poświęconą Kopernikowi, w której wzięli udział Księża Profesorowie z Białegostoku i Drohiczyzna. 4. W ramach wykładów Ośrodka Wyższej Wiedzy Religijnej dla inteligencji miasta Białegostoku przy kościele św. Rocha były omawiane tematy związane z Kopernikiem. 5. Dnia 14 lutego 1973 r. odbyła się konferencja katechetyczna, poświęcona Mikołajowi Kopernikowi. Ks. mgr Stanisław Dąbrowski wygłosił referat: *Sprawa Kopernikańska w świetle najnowszych badań naukowych*, a ks. mgr Konstanty Andrzejewicz przeprowadził wzorcową katechezę na poziomie III klasy licealnej: *Mikołaj Kopernik — człowiek wielkiej wiedzy i wiary*.

Do wszystkich katechetów rozprowadzono materiały, między innymi i referat ks. biskupa Jana Obląka *O religijności Kopernika*. W oparciu o te materiały przeprowadzono katechezy o Koperniku i jego stosunku do wiary i Kościoła.

## Gdańsk

W Roku Kopernikowskim przeprowadzono następujące akcje: Ks. biskup Lech Kaczmarek wygłosił trzy wykłady *O religijności Kopernika i jego stosunku do Kościoła* w najważniejszych ośrodkach duszpasterskich. Podobne wykłady miały miejsce też w Gdańskim Ośrodku Wiedzy Religijnej. W kilkuset egzemplarzach rozdano wiernym opracowanie: *Mikołaj Kopernik — życie i dzieło*, w maszynopisie. Różne materiały o Koperniku i Galileuszu przesłano Księżom i wskazano na artykuły w wydawanym kiedyś *Biuletynie Apologetycznym*.

Na wszystkich szczeblach katechizacji przeprowadzono trzy katechezy, poświęcone problematyce Kopernikańskiej.

## Gorzów

Symposium poświęcone Mikołajowi Kopernikowi odbyło się w Paradyżu, gdzie mieści się Seminarium Duchowne. Dnia 30 marca 1973 r. w pięknie udekorowanej sali głównym referentem był ks. biskup Jan Obląg, który wygłosił referat: *Religijność Mikołaja Kopernika* i wziął udział w dyskusji na tematy Kopernikowskie, zwłaszcza na zagadnienie święceń kapłańskich astronoma. Na końcu podsumował całe sympozjum ks. biskup Wilhelm Pluta.

## Katowice

W ramach prowadzonych prac synodalnych poświęcono jedną Sesję Informacyjną problemowi wiary i wiedzy w związku z jubileuszem Mikołaja Kopernika. Sesja ta odbyła się w dniu 18 lutego 1973 r. Ponadto we wszystkich parafiach

przeprowadzono z dziećmi i młodzieżą katechezy związane z Kopernikiem. W tygodniku diecezjalnym *Gość Niedzielny* ks. Stanisław Knop opublikował w latach 1972—1973, 19 krótkich artykułów o Koperniku.

#### K r a k ó w

W Kolegiacie św. Anny w Krakowie dnia 13 maja 1973 r. odbyła się uroczysta akademicka z licznym udziałem duchownych i świeckich przedstawicieli nauki Krakowa. Na jej program złożyły się: śpiew *Gaude Mater Polonia*, słowo wstępne kard. Karola Wojtyły, referaty prof. Eugeniusza Rybki: *Kopernik w Krakowie* oraz ks. prof. Mariana Rechowicza: *Kopernik na tle swojej epoki*, śpiew *Ortus de Polonia* Libana z Legnicy z 1546 r. w wykonaniu chóru akademickiego *Organum*. Słowo końcowe wygłosił Ks. Prymas Polski.

Papieski Wydział Teologiczny w Krakowie dnia 10 maja 1973 r. zorganizował sympozjum dla studentów teologii stopnia podstawowego, licencjackiego i doktorskiego. Referaty wygłosili: prof. dr Mieczysław Gogacz: *Poglądy filozoficzne Mikołaja Kopernika*, doc. dr Mieczysław Markowski: *Kosmologiczne poglądy Mikołaja z Oresme i Mikołaja Kopernika* oraz ks. doc. Michał Heller i doc. dr Konrad Rudnicki: *Ewolucja zasady kosmologicznej — Studium Kopernikańskie*. Te same referaty przez tych samych autorów zostały wygłoszone uprzednio na sympozjum Wydziału Filozoficznego dnia 8 maja 1973 r., zorganizowane przez ks. prof. Kazimierza Kłósaka.

Oprócz tego, kard. Karol Wojtyła na rozpoczęcie roku akademickiego 1972/73 wygłosił przemówienie na temat: *Nauka jako dobro Narodu, Kościoła i ludzkości*, którego pierwsza część została zatytułowana: *Wobec rocznicy Mikołaja Kopernika*. Na uroczystej inauguracji roku akademickiego 20 października 1972 r. ks. bp Jan Obłak wystąpił z wykładem: *Nieznaný manuskrypt Mikołaja Kopernika w Archiwum Diecezji Warmińskiej*.

Dnia 14 października 1973 r. ks. prof. Bolesław Przybyszewski wygłosił referat w Kętach: *Święty Jan Kanty i Mikołaj Kopernik w Roku Nauki Polskiej*.

Dnia 19 listopada 1973 r. w Krakowie ks. doc. Antoni Buciński wygłosił referat: *Mikołaj Kopernik na tle swojej epoki*.

W czasopiśmie Polskiego Towarzystwa Teologicznego w Krakowie, w tomie IV *Analecta Cracoviensia* zostały wydrukowane artykuły: doc. Mieczysława Markowskiego: *Kosmologiczne poglądy Mikołaja Oresme i Mikołaja Kopernika* oraz ks. doc. Michała Hellera i Konrada Rudnickiego: *Ewolucja zasady kosmologicznej*.

#### L u b a c z ó w

We wszystkich kościołach Archidiecezji w Lubaczowie odczytano List Ojca św. do Ks. Prymasa o Koperniku i List Episkopatu Polski pt. *Biskupi Polscy w hołdzie Mikołajowi Kopernikowi na 500-lecie jego urodzin*.

W serii Wykłady Uniwersyteckie dla Duchowieństwa wykład inauguracyjny: *Kariera kościelna Mikołaja Kopernika* wygłosił Wikariusz Kapitulny ks. prałat Marian Rechowicz. Wśród duchowieństwa rozprawdzono artykuł ks. Rechowicza pt. *O teologiczne oblicze Mikołaja Kopernika*. Także Siostry Zakonne na swoim miesięcznym dniu skupienia wysłuchały referatu na temat Mikołaja Kopernika.

Na lekcjach religii Księża przeprowadzili katechezę o Koperniku. Zapoznali też młodzież i dorosłych z oceną kościelną filmu pt. *Kopernik*.

## Lublin

Uroczystości Kopernikowskie w Lublinie były organizowane przez Towarzystwo Naukowe KUL. W dniach 18—19 lutego 1972 r. zorganizowało ono Sesję Naukową o charakterze seminaryjno-dyskusyjnym, w której wzięło udział około 80 osób z różnych środowisk naukowych w Polsce. Na sesji przedstawiono 15 referatów i komunikatów i około 15 osób zabierało głos w dyskusji. Referaty te wraz z głosami w dyskusji zostały opublikowane w tomie pt. *Mikołaj Kopernik — Studia i Materiały Sesji Kopernikowskiej w KUL 18—19 lutego 1972 r.*, Lublin 1973 s. 327.

W dniach 6—10 grudnia 1972 r. Towarzystwo Naukowe KUL zorganizowało cykl wykładów publicznych pt. *Mikołaj Kopernik*, które wygłosili doc. Paweł Czartoryski, prof. Włodzimierz Zonn, dr Maciej Bielicki, dr Antoni Stawikowski i ks. doc. Michał Heller.

## Łódź

W ośrodkach Duszpasterstwa Akademickiego przeprowadzono zebrania, na których omówiono znaczenie pracy Kopernika. W niektórych ośrodkach 3 sesje poświęcono Kopernikowi.

W Seminarium Duchownym alumni sporządzili gazetkę ścienną z okazji jubileuszu Mikołaja Kopernika. W marcu 1973 r. odbył się w Seminarium Wieczór poświęcony Kopernikowi, który obejmował utwory polskich poetów o Koperniku, obszernie ich omówienie i dyskusję nad problemami związanymi z jego postacią i poglądami.

W katechizacji na wszystkich stopniach przeprowadzono pogadanki o rocznicy Kopernika. Wszystkie też Listy Pastorskie zostały odczytane z ambon.

## Pelplin

Przygotowaniem do obchodów Roku Kopernikowskiego były Dni Skupienia Diecezji Chełmińskiej w dniach 14 i 15 listopada 1972 r., w których wzięli udział wszyscy kapłani posiadający jurysdykcję w liczbie 730. Zebrani wysłuchali dwóch referatów: ks. doc. Mariana Borzyszkowskiego: *Mikołaj Kopernik i Tideman Gise* oraz ks. dra Edmunda Piszcz: *Kościół wobec systemu Kopernikańskiego — Sprawa umieszczenia dzieła „De revolutionibus” na indeksie*.

Dnia 18 lutego 1973 r. we wszystkich kościołach diecezji odczytano odezwę ks. biskupa Bernarda Czaplińskiego na Rok Kopernikowski.

Dnia 19 lutego 1973 r., w dzień 500-nej rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika, ks. bp Bernard Czapliński odprawił o godz. 19 uroczystą Mszę św. w bazylice św. Jana w Toruniu i przemówił do licznie zebranych mieszkańców grodu Kopernika.

Ks. dr Edmund Piszcz zamieścił w czasopiśmie *Studia Pelplińskie* 1973 artykuł: *Kościół wobec systemu Kopernikańskiego — Sprawa umieszczenia dzieła „De revolutionibus” na indeksie*.

## Płock

Księża Biskupi Płocki w Roku Kopernikowskim wygłosili kilkanaście przemówień i kazań związanych tematycznie z osobą i działalnością naszego astronoma, zwłaszcza w takich ośrodkach jak Płock, Płońsk, Mława i innych. Ks. biskup

Bogdan Sikorski tej tematyce poświęcił również część listu pasterskiego: *Słowo Pasterskie na święto Zmartwychwstania Pańskiego 1973 r.* We wszystkich kościołach odczytano też List Ojca św. Pawła VI do Prymasa Polski w 500 rocznicę urodzin Mikołaja Kopernika, a także List Pasterski Episkopatu Polski pt. *Biskupi Polscy w hołdzie Mikołajowi Kopernikowi na 500-lecie jego urodzin.*

Diecezjalny Ośrodek Duszpasterstwa Akademickiego przy kościele św. Jana Chrzciciela w Płocku w dniach 4 i 8 marca 1973 r. urządził dla młodzieży, studentów, inteligencji i pracowników nauki specjalne nabożeństwo poświęcone wspomnieniu Mikołaja Kopernika z udziałem ks. dra Ryszarda Śliwińskiego, który wygłosił odczyt: *Kopernik jako człowiek wiary i geniusz nauki.*

*Miesięcznik Diecezjalny* z października 1973 r. zamieścił stosowne materiały o Koperniku łącznie z referatem ks. biskupa Jana Obląka *O religijności Kopernika.*

Księża katecheci przeprowadzili katechezy na różnych poziomach nauczania, ukazując w nich Kopernika jako człowieka nauki, wiary, wiernego syna Kościoła katolickiego i Narodu Polskiego. Potrzebne materiały przekazał Księżom Wydział Katechetyczny.

### Poznań

W kościele OO. Dominikanów w Poznaniu, który jest żywotnym ośrodkiem duszpasterstwa akademickiego i inteligencji katolickiej, przeprowadzono następujące uroczystości i akcje duszpasterskie: W przeddzień rocznicy urodzin wielkiego astronoma, dnia 18 lutego 1973 r., podczas Mszy św. dla młodzieży akademickiej i inteligencji głoszone konferencje o wkładzie Kościoła w kulturę i naukę polską. W sam dzień rocznicy odprawiono Mszę św. koncelebrowaną przez duszpasterzy akademickich w intencji polskich uczonych, żywych i umarłych. Przed Mszą św. odczytano wyjątki dzieła *O obrotach*. Potem były homilia na temat mądrości, okolicznościowa modlitwa wiernych i śpiew zespołu młodzieżowego.

Dnia 22 lutego 1973 r. w ramach tzw. Trybuny Duszpasterskiej urządzono wieczór dyskusyjny na temat: *Nauki przyrodnicze a wiara*. Temat ogłoszono miesiąc wcześniej i wezwano do stawiania na piśmie pytań dotyczących tego tematu. Pytania były bardzo liczne i dotyczyły takich zagadnień jak: wiara i nauka, naukowy pogląd na świat, sens i cel życia ludzkiego, właściwa interpretacja Biblii, kontrowersyjny problem Kopernika. W trybunie wystąpili jako eksperci biologowie, fizycy, bibliści, filozofowie i duszpasterze.

Podobna dyskusja została przeprowadzona 15 marca 1973 r. na temat: *Wpływ rewolucji Kopernikańskiej na światopogląd religijny*. W dyskusji wzięli udział dr Paweł Konrad Rudnicki, dyrektor Obserwatorium Astronomicznego UJ w Krakowie, dr Andrzej Siemionkowski, metodolog z ATK, Jacek Wejroch, redaktor *Więzi*, Andrzej Smulkowski, biofizyk, ks. dr Edward Szymanek, biblista, o. Aleksander Hauke-Ligowski, teolog i ks. mgr Zbigniew Pawlak, duszpasterz akademicki.

W Ośrodku Duszpasterstwa Akademickiego przy kościele Wszystkich Świętych w Poznaniu rocznicy Kopernika poświęcono 5 konwersatoriów w 3 grupach na tematy: *Rola modelu kosmicznego w poznaniu wszechświata* — 3 konwersatoria prowadził ks. mgr Bolesław Nowak. Na temat zaś: *Doświadczenie Chrystusa w makrokosmosie* — 2 konwersatoria prowadził ks. mgr Zbigniew Pawlak.

Na wszystkich szczeblach nauki religii odbyły się katechezy na temat Kopernika. Katechetom przesłano obszerne opracowania: *Mikołaj Kopernik — życie i dzieło*, dla klas licealnych i inne materiały dla klas podstawowych.

Wychodzące w Poznaniu czasopisma katolickie zamieściły szereg artykułów po-

święconych Kopernikowi. A mianowicie: *Przewodnik Katolicki* w r. 1973, nr 7, 20, 29 i 33; *Katecheta* r. 1973, nr 4 i *Msza Święta* r. 1973, nr 3.

### Przemysł

We wszystkich kościołach na terenie diecezji został odczytany List Episkopatu Polski, nawiązujący do Roku Kopernikowskiego. W dwóch ośrodkach diecezji, w Przemyśle i Rzeszowie, były głoszone specjalne konferencje dla inteligencji. Księża katecheci omawiali z dziećmi i młodzieżą znaczenie Roku Kopernikowskiego w oparciu o referaty ks. prof. Juliana Atamana: *Kościół wobec Kopernika i jego systemu*.

### Siedlce

W Wyższym Seminarium Duchownym w Siedlcach, w marcu 1973 r. ks. prof. Marian Kurdziałek wygłosił odczyt: *Czy Mikołaj Kopernik był kapłanem?*

Dnia 19 listopada 1973 r. również w Seminarium odbyła się uroczysta akademicka ku czci Mikołaja Kopernika, na którą złożyły się: fragment listu Kopernika do Pawła III, pieśń *Modlitwa do Boga*, referat: *Życie i działalność Kopernika*, fragmenty poezji różnych autorów poświęcone Kopernikowi.

### Warmia

Dnia 18 lutego 1973 r. w konkatedrze w Olsztynie nastąpiła inauguracja obchodów Kopernikowskich w Diecezji Warmińskiej. W godzinach wieczornych odbyła się uroczysta akademicka, na którą złożyły się: 1. Odśpiewanie *Gaude Mater Polonia* przez połączone chóry parafii olsztyńskich; 2. Deklamacja wiersza Władysława Broniewskiego: *Kopernik*, przez dzieci: Romana Wysockiego i Andrzeja Pylińskiego; 3. Referat ks. biskupa Jana Oblaka: *Religijność Mikołaja Kopernika*; 4. Schola cantorum dyrygowana przez S. Powerellę Głowską odśpiewała własną kompozycję: *Kopernik znany na świecie*; 5. Recytacja fragmentu I księgi *O obrotach* przez młodzież: Marka Nagieć, Bogumiłę Nowak i Krystynę Wiśniewską; 6. *Kantata Kopernikowska* w wykonaniu połączonych chórów olsztyńskich. Na zakończenie została odprawiona Msza św. koncelebrowana pod przewodnictwem ks. biskupa Józefa Drzazgi.

Dnia 6 marca 1973 r. z okazji akademii ku czci św. Tomasza z Akwinu ks. rektor Władysław Turek nawiązał do jubileuszu 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika: „Oddając cześć św. Tomaszowi jako patronowi nauki, równocześnie poprzez Mikołaja Kopernika przypominamy sobie wkład Kościoła Warmińskiego do skarbnicy wiedzy ogólnoludzkiej”. Potem ks. prałat Marian Rechowicz wygłosił odczyt: *Kariera kościelna Mikołaja Kopernika*, na szerokim tle związków myśli między filozofią i teologią, recepcji arystotelizmu, platonizmu i tomizmu.

W Ostródzie dnia 18 marca 1973 r. miały miejsce parafialne uroczystości ku czci Kopernika przy licznych udziałach wiernych. Poza Mszą św. koncelebrowaną program obejmował referat ks. mgra Jana Usiadka: *Mikołaj Kopernik człowiekiem wiary* oraz okolicznościowe recytacje i śpiewy w wykonaniu chóru parafialnego i zespołu młodzieżowego.

Dnia 20 maja 1973 r. podobne uroczystości odbyły się w Reszlu. Wierni zostali do nich przygotowani przez triduum, podczas którego kazania pt. *Kopernik jako chrześcijanin*, wygłaszał ks. doc. Marian Borzyszkowski. Tenże sam na uroczystej

akademii wygłosił prelekcję: *Kościół wobec Mikołaja Kopernika*. Chór miejscowy odśpiewał *Gaude Mater Polonia* i pieśń kompozycji M. Suleja do słów W. Ściśłowskiego: *Obroty ciał niebieskich*.

W dniach 3 i 4 września 1973 r. w Warmińskim Seminarium Duchownym *Hosianum* w Olsztynie odbył się zjazd wykładowców języka łacińskiego i greckiego. W czasie tego zjazdu wygłoszono dwa referaty poświęcone rocznicy naszego astronoma: dr Julia Mrukówna: *Kopernik i antyk* oraz ks. biskup Jan Obląk: *Nieznany autograf Mikołaja Kopernika*.

Parafia św. Mikołaja w Elblągu święciła rocznicę Kopernikowską 16 września 1973 r. Referaty wygłosili: ks. doc. Marian Borzyszkowski: *Stosunek Kościoła katolickiego do heliocentryzmu Mikołaja Kopernika* i ks. biskup Jan Obląk: *Religijność Kopernika i jego jedność z Kościołem*. Chór parafialny odśpiewał: *Gaude Mater*, *Rozmowa z Kopernikiem* Z. Jeżowskiego, *Niebiosą głoszą* L. Beethovena, *Laudate* Ch. Gounoda i *Alleluja* G. Haendla. Uroczystą Mszę św. odprawił ks. biskup Józef Drzazga.

Dnia 28 października 1973 r. hołd Mikołajowi Kopernikowi złożył również Lidzbark Warmiński w kościele parafialnym. Głównym punktem uroczystości był referat ks. biskupa Jana Obląka o wierze i religijności Kopernika. Śpiewy i recytacje o Koperniku jako poszukującym prawdy, wykonały Siostry Pallotyńki, które tego dnia obchodziły także swój jubileusz 50-lecia istnienia na ziemiach polskich. Na końcu została odprawiona Msza św. koncelebrowana pod przewodnictwem ks. biskupa Obląka. Odśpiewano też *Boże coś Polskę*.

Dnia 15 lutego 1974 r. na zakończenie Roku Kopernikowskiego w Warmińskim Seminarium Duchownym w Olsztynie odbyła się publiczna sesja naukowa ku czci Kopernika, w której wzięli udział wszyscy Biskupi Diecezji Warmińskiej, Księża Profesorowie Seminarium, Alumni i zaproszeni Goście. W czasie sesji ks. prof. Tadeusz Pawluk wygłosił odczyt: *Inspiracja kręgu papieskiego w działalności naukowej Mikołaja Kopernika*. Potem ks. biskup Jan Obląk podzielił się swoimi spostrzeżeniami na temat przebiegu uroczystości Kopernikowskich i osiągnięć Kościoła katolickiego w Polsce na polu wydawniczym.

Diecezja Warmińska, która ma szczególny tytuł, aby czcić Mikołaja Kopernika, poprzez swoje Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, cały IX tom *Studiów Warmińskich* poświęciła wielkiemu astronomowi. Tom ten liczy 568 stron, bogato ilustrowany, zawiera cenne artykuły i jest jedną z najpoważniejszych pozycji wydawniczych w Roku Kopernikowskim. Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne opublikowało jeszcze w r. 1973 broszurę pt. *Mikołaj Kopernik Kanonik Warmiński*, opracowaną przez ks. prof. Alojzego Szorca.

#### W a r s z a w a

Dnia 25 lutego 1973 r. w kościele św. Anny odbyła się akademie z następującym programem: śpiew *Gaude Mater Polonia*, słowo wstępne bpa Jerzy Modzelewskiego, prelekcje ks. dra Sliwińskiego: *Mikołaj Kopernik człowiek warty i geniusz nauki* oraz ks. doc. Michała Hellera: *Światopoglądowe znaczenie przewrotu Kopernikańskiego*, fragmenty oratorium Tadeusza Paciorkiewicza *De revolutionibus*, początek o Koperniku, Msza św. z homilią odprawiona przez bpa Józefa Drzazgę, słowo Księdza Prymasa o wielkości Kopernika, o ogólnoswiatowym znaczeniu jego odkrycia i o potrzebie godnego obchodzenia rocznicy jego urodzin. Na zakończenie odśpiewano *Ciebie Boga wystawiamy*.

Akademie Teologii Katolickiej dnia 27 marca 1972 r. urządziła ogólnouczelniane

sympozjum naukowe, poświęcone Kopernikowi. Program: zagajenie — ks. rektor Józef Iwanicki; referaty naukowe: prof. Mieczysław Gogacz: *Problem filozofii Mikołaja Kopernika*; ks. doc. Leszek Kuc: *Teologia Mikołaja Kopernika w świetle dzieła „De revolutionibus”*; ks. doc. Tadeusz Gogolewski: *Świadomość religijna Mikołaja Kopernika*.

Kopernikowi poświęcone zostało ogólnopolskie posiedzenie kanonistów, zorganizowane na Wydziale Prawa Kanonicznego ATK dnia 20 listopada 1972 r., na którym wygłosił referat ks. doc. Tadeusz Pawluk: *Ustosunkowanie się kościelnego urzędu cenzorskiego do dzieła Mikołaja Kopernika w aspekcie historyczno-prawnym*. Na takim samym posiedzeniu w dniu 5 listopada 1973 r. jednym z głównych punktów porządku dziennego był referat tego samego prelegenta: *Inspiracja kręgu papieskiego w działalności naukowej Mikołaja Kopernika*.

Wydział Filozofii Chrześcijańskiej ATK zorganizował w dniu 9 kwietnia 1973 r. sympozjum, na którym referaty naukowe wygłosili: dr doc. Mieczysław Markowski: *Poglądy kosmologiczne Mikołaja z Oresme i Mikołaja Kopernika* oraz ks. doc. Michał Heller: *Ewolucja zasady kosmologicznej ze szczególnym uwzględnieniem w jej przedmiocie stanowiska Mikołaja Kopernika*.

Ponadto pracownicy naukowcy ATK prowadzili wykłady otwarte w dwóch kościołach warszawskich, Wszystkich Świętych i Garnizonowym: ks. doc. Bronisław Dembowski: *Uczni i nauka w wieku XV*; ks. doc. Tadeusz Gogolewski: *Religijność Mikołaja Kopernika*; ks. doc. Tadeusz Pawluk: *Problem potępienia dzieła Mikołaja Kopernika*; prof. dr Mieczysław Gogacz: *Poglądy filozoficzne Mikołaja Kopernika*; ks. doc. Leszek Kuc: *Poglądy teologiczne Mikołaja Kopernika*.

#### Włocławek

Specjalna akademія odbyła się 18 marca 1973 r. Wzięli w niej udział bp Jan Zareba, bp Czesław Lewandowski, Księża Profesorowie Seminarium Duchownego, Duchowieństwo Włocławka i Klerycy. Program obejmował: śpiew *Gaude Mater Polonia*, słowo wstępne rektora ks. Ludwika Dębowskiego, referat ks. prof. Stanisława Librowskiego pt. *Tradycje Kopernikowskie Włocławka*, odczytanie listu dedykacyjnego Mikołaja Kopernika do Pawła III i otwarcie wystawy poświęconej naszemu wielkiemu astronomowi. Wydawane we Włocławku czasopismo *Antenium Kapłańskie* 1973 r., nr 3, zamieściło artykuły o Koperniku: bp J. Oblak: *Mikołaj Kopernik, życie i działalność*; ks. M. Rechowicz: *O teologiczne oblicze Mikołaja Kopernika*; ks. M. Borzyszkowski: *Religijno-kościelne aspekty życia i działalności Mikołaja Kopernika oraz recepcji „De revolutionibus”*; E. Rybka: *Kopernik w Krakowie*; ks. M. Heller: *Kreacjonizm a współczesna kosmologia*.

#### Wrocław

Dnia 30 października 1973 r. jubileusz 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika połączono z inauguracją roku akademickiego 1973/74. Po Mszy św. koncelebrowanej pod przewodnictwem ks. biskupa Wincentego Urbana z homilią ks. doc. Jana Kruciny w gmachu Papieskiego Fakultetu Teologicznego odbyła się uroczysta akademія z wykładem inauguracyjnym prof. Karola Górskiego: *Pierwsze kontakty Mikołaja Kopernika z Wrocławiem* (pod nieobecność autora referat odczytał ks. prof. Jan Puzio).

Po południu tego samego dnia w kościele św. Krzyża wygłoszone dwa referaty: ks. biskupa Jana Oblaka, *Religijność Mikołaja Kopernika* i ks. doc. Michała Hellera, *Wszechświat Kopernika a współczesna kosmologia*.

## 2. AKCJE SPECJALNE

Oprócz akademii, sympozjów, wykładów, dyskusji, recytacji i katechez na tematy Kopernikowskie, organizowano jeszcze w diecezjach imprezy, które można nazywać akcjami specjalnymi. Świadczą one o wielkiej popularności, jaką cieszy się u nas Mikołaj Kopernik i o atrakcyjności inicjatyw podejmowanych dla jego uczczenia.

## Wystawy

Białystok — W wielu ośrodkach duszpasterskich na terenie diecezji urządzano katechetyczną wystawę Kopernikowską, którą udostępniono młodzieży i działwie szkolnej.

Lubaczów — W gablotach umieszczonych przy kościołach i w salkach katechetycznych wywieszono obrazy, fotografie, artykuły, książki poświęcone naszemu astronomowi.

Lublin — W dniach od 18 lutego do 31 marca 1972 r. Biblioteka Uniwersytecka KULU zorganizowała wystawę pt. *Mikołaj Kopernik 1473—1543*. Na wystawie pokazano ponad 400 woluminów książek i czasopism, w tym 48 starodruków, oraz 136 reprodukcji fotograficznych. Główne miejsce wyznaczono pismom Kopernika, dziełom astronomicznym, zwłaszcza edycjom wiekopomnego dzieła *O obrotach*. Liczne zestawienia bibliograficzne obrazowały historyczny przegląd badań nad życiem i pismami astronoma. Wystawę obejrzało ponad 8000 osób, wśród których dominowała młodzież szkolna i studencka. Była to bezsprzecznie najpoważniejsza wystawa, jaką można było oglądać podczas obchodów jubileuszowych ku czci Mikołaja Kopernika.

Płock — Niższe Seminarium Duchowne w Płocku zorganizowało wystawę plakatu o tematyce Kopernikowskiej, którą oglądała także młodzież szkolna miasta Płocka.

Poznań — W gmachu Arcybiskupiego Seminarium Duchownego w Poznaniu Wydział Teologiczny urządził wystawę pod hasłem: *Polskie Copernicana Jubileuszowe*. Na wystawie zaprezentowano 62 wydawnictwa książkowe, opublikowane w Polsce w związku z jubileuszem Kopernika. Zwiedzili ją alumni miejscowego Seminarium, studenci Fakultetu Teologicznego, słuchacze Studium Rodziny i Studium Katechetycznego, kapłani uczestniczący w rekolekcjach i konferencjach oraz liczni goście, nawet z zagranicy. Wystawa była czynna od czerwca do końca 1973 roku.

Włocławek — Dnia 18 marca 1973 r. w Seminarium Duchownym we Włocławku została otwarta wystawa, poświęcona wielkiemu polskiemu uczonemu, czynna do końca roku akademickiego. Ekspozycja została podzielona na działy: 1. Czasy, środowisko i życie, 2. Podobizny, 3. Dzieła, 4. Działalność, 5. Myśl Kopernikowska, 6. Przeciwnicy i zwolennicy, 7. Kopernik w literaturze i sztuce, 8. Jubileusze Kopernikowskie, 9. Kopernik a Włocławek.

Warmia — We Fromborku, gdzie odbyły się ogólnopolskie kościelne uroczystości Kopernikowskie w dniu 17 czerwca 1973 r., została otwarta wystawa, w której przede wszystkim pokazano oryginalne rękopisy Mikołaja Kopernika i bliskich mu osób, jak Łukasza Watzenrodego, Fabiana z Łęczan, Maurycego Ferbera, Jana Dantyszka i Warmińskiej Kapituły Katedralnej. Oprócz tego wystawione były inkunabuły, które były własnością osób bliskich Kopernikowi oraz starodruki z dziedziny geografii, astronomii i matematyki. Były też zamieszczone różne publikacje o naszym astronomie i fotokopie jego sławniejszych portretów. Wystawa

budziła duże zainteresowanie szczególnie inteligencji. Czynna była do końca września 1973 r.

### Sacrosong

Poznań — Dla uczczenia rocznicy Kopernikowskiej w kościele OO. Dominikanów w Poznaniu, w Ośrodku Duszpasterstwa Akademickiego, urządzono „Popołudnie z piosenką”, jako wstęp do *Sacrosongu* 73, który się miał odbyć w mieście urodzenia Kopernika, w Toruniu. Występ 14 zespołów młodzieżowych z Wielkopolski był pięknym przeżyciem religijnym młodzieży i starszych z myślą o jubileuszu naszego astronoma.

Toruń — W dniach 20—23 września 1974 r. odbył się w Toruniu V Ogólnopolski Festiwal Pieśni i Piosenki religijnej *Sacrosong* 1973 ku uczczeniu 500-nej rocznicy urodzin Kopernika. Festiwal zainaugurowała Msza św. koncelebrewana w bazylice św. Jana w Toruniu pod przewodnictwem ks. biskupa Bernarda Czaplińskiego. Odnowiono przymierze chrztu św. w kaplicy chrztu Mikołaja Kopernika. Do licznie zgromadzonych każdego dnia przemawiał ks. biskup Czapliński. W czasie *Sacrosongu* powstało kilka głębokich w treści piosenek religijnych i pieśni o Koperniku.

### Szlakiem Kopernika

Płock — Niższe Seminarium Duchowne w Płocku zorganizowało w r. 1973 dwie wycieczki „Szlakiem Kopernika” dla alumnów. Wycieczki te zostały poprzedzone wygłoszeniem odpowiednich prelekcji o Mikołaju Koperniku.

Poznań — W dniach od 25 do 30 czerwca 1973 r. żeńskie zgromadzenia zakonne odbyły wycieczkę krajoznawczą pod hasłem „Szlakiem Kopernika”. Wycieczka umożliwiła Siostrze Zakonnym bezpośrednie zetknięcie się z miejscami, związanymi z życiem Kopernika i poznanie pamiątek po nim zachowanych, zwłaszcza w Toruniu, Malborku, Fromborku i Lidzbarku. W wycieczce wzięło udział 60 zakonnic.

### Pomniki i tablice

Frombork — podczas ogólnopolskich uroczystości kościelnych ku czci Mikołaja Kopernika w dniu 17 czerwca 1973 r. w bazylice we Fromborku nastąpiło odsłonięcie popiersia naszego astronoma, odlanego w brązie według projektu plastyka mgra Huberta Maciejczyka. Pomnik ten ufundowała Warmińska Kapituła Katedralna, której członkiem był Kopernik. Na prośbę Kapituły odsłonięcia dokonał Ksiądz Prymas Polski. Pod tym pomnikiem złożyli kwiaty wicelcy dostojnicy obecni na uroczystościach kościelnych we Fromborku.

Wrocław — W dniu 30 października 1973 r., podczas obchodów Kopernikowskich odsłonięto dwie tablice pamiątkowe ku czci Mikołaja Kopernika. Jedna mieści się w gmachu Seminarium Duchownego i Papieskiego Fakultetu Teologicznego we Wrocławiu, a druga na kościele św. Krzyża we Wrocławiu, gdzie nasz astronom pisał godność kanonika-scholastyka kolegiaty świętokrzyskiej.

### Praca seminaryjna i doktorska

Na Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie, podczas pierwszego semestru Roku Akademickiego 1972/73 na Wydziale Prawa Kanonicznego ks. prof. Tadeusz

Pawluk omówił zagadnienie wciągnięcia na indeks dzieła Kopernika *De revolutionibus orbium coelestium*.

Na tejże Akademii Teologii Katolickiej, pod kierunkiem wspomnianego wyżej ks. prof. Pawluka, pisze pracę doktorską mgr Tomasz Jagiełło na temat: *Formacja kanoniczna Mikołaja Kopernika*.

#### ZAKOŃCZENIE

Rok Kopernikowski stał się okazją do spopularyzowania życia i działalności naszego wielkiego astronoma. Wszyscy i wielcy i mali dość szybko zapoznali się z jego życiorysem i osiągnięciami naukowymi. Miejsca związane z jego osobą przyciągały licznych turystów i badaczy naukowych. Edycja jego rękopisów i rozprawy naukowe oraz sympozja i wykłady ogromnie przybliżyły jego postać całemu społeczeństwu.

W znacznym stopniu przyczynił się do tego Kościół katolicki w Polsce nie tylko przez zewnętrzne uroczystości, ale i przez swoje wydawnictwa. Szereg artykułów na wysokim poziomie naukowym stanie się trwałą pozycją w kopernikologii, a odkrycie nieznanego dotąd rękopisu Kopernika o inwentarzu dokumentów kapitulnych stało się jednym z najważniejszych wydarzeń w obchodach jubileuszu Mikołaja Kopernika.

#### DIE EHRUNG MIKOŁAJ KOPERNIKS ANLÄSSLICH SEINES FÜNFHUNDERTSTEN GEBURTSTAGS DURCH DIE KATHOLISCHE KIRCHE IN POLEN

#### ZUSAMMENFASSUNG

In die Reihe der aus Anlass des fünfhundertsten Geburtstags unseres Astronomen veranstalteten Feiern traten auch diejenigen der katholischen Kirche. Es galt den treuen Sohn der Kirche, das Mitglied des Ermländer Domkapitels und den grössten Gelehrten der Neuzeit zu ehren. Das Patronat über die Feiern in Polen übernahm ein von der Konferenz des polnischen Episkopats berufenes Kopernik-Komitee. Die kirchliche Hauptfeier, an der auch Gäste aus dem Auslande teilnahmen, fand am 17. Juni 1973 in Frombork (Frauenburg) statt, wo Kopernik den grössten Teil seines Lebens verbracht hatte, wo er starb und wo er im dortigen Dom beigesetzt wurde. Ausserdem wurden in 16 polnischen Diözesen örtliche Feiern veranstaltet, und zwar unter verschiedenen Formen als Akademien, Symposien, Vorträge, Rezitationen, Diskussionen, Ausstellungen, *Sacro-songs*, Ausflüge entlang der Kopernik-Erinnerungsstätten, Gedenktafeln u. dgl. Überdies veröffentlichte der polnische Episkopat einen besonderen, dieser Jubelfeier gewidmeten Hirtenbrief und versandte an alle Pfarrsprengel Materialien für eine Katechese zum Thema Kopernik.